Wstęp

Region Morza Bałtyckiego jest obszarem geograficznym, systemem gospodarczym i strukturą geopolityczną o peryferyjnym położeniu wobec „jądra" Europy. Jednocześnie jest to region o wzrastającym znaczeniu w Unii Europejskiej, czego wyrazem było opracowanie w 2009 r. pierwszej w historii integracji europejskiej *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego.* Jest to również region skupiony wokół ważnego dla Europy wielkiego ekosystemu morsko-lądowego Morza Bałtyckiego. Cechą charakterystyczną jest, od czasu poszerzenia UE w maju 2004 r., przyjęcie przez państwa – regiony bałtyckie (oprócz Rosji) tych samych wartości i zasad unijnej współpracy. Jest to region bardzo znacznych dysproporcji między północno-zachodnią częścią (z liderami innowacyjnej gospodarki Danią, Finlandią, Szwecją) a południowo-wschodnią, w której nowi członkowie UE (Polska, Litwa, Łotwa, Estonia) przechodzą intensywną transformację. Bez wątpienia jest to więc region szans wobec przyszłości postkryzysowej, które weryfikowane zagrożeniami – mogą i powinny być polem eksploracji i dyskursu naukowego.

Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN dwukrotnie skupił swoje zainteresowanie na tym bardzo ciekawym wielkim obiekcie przestrzennym. Po raz pierwszy w kwietniu 2004 r. zorganizowano mobilną konferencję na morzu. Na pokładzie promu Gdynia – Karlskrona oraz w Karlskronie odbyło się międzynarodowe seminarium na temat: *Region Morza Bałtyckiego w nowej Europie. Wyzwanie dla polskiego i szwedzkiego planowania regionalnego w odniesieniu do europejskiej polityki spójności w poszerzonej Unii Europejskiej.* Wynikiem tego seminarium była publikacja – Biuletyn KPZK PAN z. 217 pt. *Region Bałtycki w nowej Europie* pod redakcją T. Parteki, J. Szlachty, W. Szydarowskiego.

Po raz drugi – w lutym 2010 r. odbyła się w Warszawie konferencja pt. *Spójność i strategia Regionu Morza Bałtyckiego.* Współorganizatorami konferencji byli: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego oraz Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. O randze konferencji świadczy udział Podsekretarza Stanu Ministerstwa Rozwoju Regionalnego – Jarosława Pawłowskiego, który dokonał wprowadzenia do tematyki konferencji. Efektem trwałym konferencji (wystąpień, dyskusji i zgłoszonych referatów) jest prezentowany tom Studiów KPZK, którego wydanie było możliwe dzięki wsparciu finansowemu Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Prezentowane publikacje podejmują wiele wątków wyznaczonych wymiarem europejskim Regionu Morza Bałtyckiego. Głównym celem jest pokazanie złożoności transformacji tej części Europy w skali strategicznej, przestrzennej, gospodarczej, przyrodniczej, transportowej, informacyjnej oraz geopolitycznej.

Tom Studiów otwiera opracowanie Jacka Szlachty – *Strategiczne programowanie rozwoju Regionu Morza Bałtyckiego*, obrazujące ewolucję programowania: od *Wizji i Strategii wokół Morza Bałtyckiego VASAB 2010* do strategicznego ujęcia makroregionalnego: *Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego* (czerwiec 2009 r.). Konkluzją tego opracowania jest uznanie wysokiej wartości dodanej współpracy transgranicznej oraz prognoza wzrostu i udziału środków na tę współpracę w nowym budżecie UE po 2013 r.

Kontynuacją tych rozważań jest opracowanie Radomira Matczaka – *Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego z perspektywy polskiego regionu*, w którym autor widzi szansę podtrzymania działań programowych dla wypełnienia luki innowacyjnej i edukacyjnej, jeśli po 2014 r. działania te uzyskają wsparcie dedykowanych środków europejskich.

Opracowanie Tomasza G. Grosse – *Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego: nowy typ regionalizacji, europeizacji i geopolityki* jest rozwiniętym studium politologicznym konfrontującym geopolitykę z pozycji starego kontynentu oraz nowej konstelacji państw bałtyckich. Konkluzją jest waloryzacja znaczenia *Strategii UE dla Morza Bałtyckiego* dla realizacji interesów narodowych na forum europejskim, jak też wpływ doświadczeń regionu na dyskusję o przyszłej polityce spójności po 2013 r.

Tomasz Parteka w opracowaniu – *Region Morza Bałtyckiego – lokomotywą Europy?* podejmuje dylemat perspektyw w rozwoju Unii Europejskiej w najbliższych latach po kryzysie finansowym. Autor stawia hipotezę poważnych szans, jakie rysują się dla Regionu Morza Bałtyckiego, w tym także dla Polski.

Ujęcie przestrzenne (terytorialne) Regionu Morza Bałtyckiego otwiera opracowanie Jacka Zauchy – *Polska przestrzeń bałtycka w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*. Autor podkreśla obecność problemów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich i strefy brzegowej w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, zwracając uwagę na to, że Polska jako jeden z pierwszych krajów w Europie poszerzyła tradycyjne planowanie o obszary morskie: artykułuje w ten sposób także polskie interesy rozwojowe na morzu oraz w obszarze współpracy transgranicznej.

Część dotyczącą terytorializacji Regionu Morza Bałtyckiego dopełniają opracowania dotyczące głównych aspektów przestrzennych. O sieci miast piszą Feliks Pankau i Jakub Pietruszewski w opracowaniu – *Bałtyckie wyzwania rozwoju metropolii polskich na przykładzie Trójmiasta*. Autorzy zwracają uwagę na aspekt konkurencyjności struktur przestrzennych, która zależy od jej jakości oraz ładu przestrzennego. System transportowy przedstawia Lech Michalski w opracowaniu – *System transportowy Regionu Morza Bałtyckiego po rozszerzeniu Unii Europejskiej*. Autor analizuje

potencjał regionu w zakresie logistyki, transportu powietrznego, połączeń między metropoliami i szansę, jaką ten potencjał wnosi do przestrzeni europejskiej. Wiktor Szydarowski w opracowaniu *Koncepcja zielonych korytarzy transportowych i ich zastosowanie w specyficznych warunkach rozwoju transportu w Europie Bałtyckiej* – rozwija bardzo aktualną tendencję tworzenia systemów transportowych o oddziaływaniu bardziej przyjaznym dla środowiska.

Warunki integracji systemów informacyjno-monitoringowych podejmuje Jarosław Czochański w opracowaniu – *Regionalny system informacji i monitoringu przestrzeni w różnych skalach odniesienia – od Regionu Morza Bałtyckiego do Pomorskiego.*

Szczególnie ważny problem dla wartości przyrodniczych przestrzeni europejskiej podejmuje Mariusz Kistowski w opracowaniu – *Jakość środowiska Bałtyku – szanse czy zagrożenia dla współpracy w Regionie Morza Bałtyckiego?* Autor postuluje trwałą realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju jako formę niwelacji barier przyrodniczych oraz mentalnych barier współpracy społeczności nadbałtyckich sprzyjającej kontaktom.

Tom Studiów zamyka opracowanie Tadeusza Palmowskiego – *Kaliningrad – szansa czy zagrożenie dla Europy Bałtyckiej* będące spojrzeniem retrospektywnym i oceną szans szerszej integracji Obwodu Kaliningradzkiego z pozostałymi państwami – regionami położonymi nad Bałtykiem. Autor uznaje, że jest to klucz do pełnej integracji i urzeczywistnienia idei Europy Bałtyckiej.

Tomasz Parteka